הברכות שבין הברכות האומן ובין
האומן: רבי אליעזר אלעזרי

(1)
הברכות יא

אמר רבה
בר חנא" סבא משמה דר"מ "כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:

(2)
רש"י שם

שנא'
להגיד בבקר חסדך. וברכת אמת
ולא סלה כל מקד שבעה כם אמרתו
כיל שהלילה מתלרים ובקש להם כיס

(3)
יכין מאוזנים בסם סיון כם

ובפשוטו נראה מדבריו
שמה שמוסיפים באמת ויציב הוא גם קריעת
ים סוף, ממ"כ 'ובקע להם ים והעבירם'.

(4)
עיר אם סיון סו

ואיתא
בירושלמי צריך להזכיר באמת ויציב יציאת מצרים ומלכות וקריעת ים סוף ומכת בכורות ח) וצור ישראל וגואלו.

(5)
יכין מאוזנים שם

כדי שסוסף שלרים להזכיר גם מכת בכורות.

(6)
אשה הברכה סיון סו סק יג

כְּתַב הַטּוּר בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי (פ"א ה"ז), צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בֶּאֱמֶת וְיַצִּיב יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַלְכוּת וּקְרִיעַת יַם סוּף וּמַכַּת בְּכוֹרוֹת, עַיֵּן שָׁם. וּמִשְּׁמַע בְּרַשְׁבָּ"א בְּרָכוֹת י"א (ע"א) דְּלְעִכּוּבָא הוּא, אֲפִלּוּ דִּיעֲבַד.

(7)
הברכות יב:

הדא בר רב אבר" אבר אני ה' אלהיכם צריך להגיד אמת לא אבר אני ה' אלהיכם אינו צ"ל אמת הא בעי לאדכרי יציאת מצרים דאמר רבי מדרש אנכי ק"ה אלהיכם שהתאמתו מארץ מצרים ופדיתני מבית עבדים ועשית לי נסים וגבורות על הים ושרתו ק":

(8)
אשה הברכה שם

(9)
חידושי אגדות ריב הלוי ואבן ב:ב

ראה נתתיך א' לפרעה.
פירשי שופט ודוהה לגרדוהו במכות
ויסורין, פירוש הדבר, כי המכות
לא היו למטרה שילוח את העם, רק כי
כך נהגו בגרות בין הבתרים וגם את הגוי

אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו וגו',
וכי' צריך להיות תחילה הדין על פרעה ועל מצרים, ואחרי כן היציאה, ולכן מינה הקב"ה את מרע"ה לדיין ושופט לרדותו במכות ויסורין הראויין לו, שיקוייס וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, והיתה זאת הכנה ליציאתם, כמו שנאמר ואחרי כן יצאו וגו'. וכ"כ מבואר להדיא מהא דתנן בעדיות פ"ב דמשפט המלכיים היתה י"ב הדש, הרי דהמכות היו בגדר משפט ודין, ולא למטרת שילוח. ולכן כתיב בכל מכה ומכה פרעה לחוד ועבדיו לחוד ועמו לחוד, כי לכל אחד נפ"ע היתה המכה והדין כפי מה שנתחייב, ופשוט.

(11)
חידושי הגרי"ז מלחקרה סולובייצ'יק בשם אות קסה

שם אלו עשה בהם שפטים וכו' ולא הרב את בכוריהם דיינו, ולכאורה "בשפטים" נכלל כל עשרת המכות ומפילא מכת בכורות בכללם. ונראה דהנה איתא בלך לך(ט"ו י"ד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ובפרש"י דן אנכי בעשר מכות עכ"ל.וכן וארא(ז' א') ראה נתתיך אלקים לפרעה פירש"י שופט ורודה לרדותו במכות ויסורים עכ"ל.והיינו דהמכות היו מדין ומשפט על העבדות שהעבידו את בני ישראל (וכמוש"כ על פסוק זה בפ' וארא ע"ש) אבל במכת בכורות מבואר בשמות (ד' כ"ג) שלח בני ויעבדני וחמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בכרך. והיינו דמכת בכורות היתה עבור מה שלא שלחו את ישראל ממצרים . וכיון שמשני טעמים היו, כתבם לחוד.

(12)
יכין מאוזנים שם

אמנם גם ע"ז יש להקשות דסוכ"ס אינה אלא פרט מן היציאה, ומדוע חייבו להזכירה עד שהיא גם מעכבת ומחזירין אותו. ובשלמא מה שחייבו להזכיר קרי"ס כבר נתבאר בדבריו (סי' מ"ט) עפי"ד הירושלמי שקרי"ס היתה גמר הגאולה, ולכך הזכרתה היא לעיכובא, אלא היה גם זה פרט בעצמה אלא גמר והשלמה לכל הגאולה, משא"כ מכת בכורות שאינה אלא פרט והקדמה להגאולה אמתי חייבו להזכירה.

(13)
הברכות רבינו שמואל אות סיון סו סק ו

[וְצָרִיךְ עַיִּין
מִבְּרָכוֹת י"ד ע"ב בְּגִמְרָא וְהָא בְּעֵי לְאַדְכּוֹרֵי וְכוּ' וְשָׁרְוּ לָךְ. רְצוֹנוֹ לוֹמַר מִי כְּמֹכָה עַד סוֹף הַבְּרָכָה וּכְפֵרוּשׁ רַשִּׁ"י (ד"ה וְשָׁרְוּ), דְּלְפִי זֶה חָסֵר מַכַּת בְּכוֹרוֹת. וְהֵשֵׁק לְחַלֵּק בֵּין שַׁחֲרִית לְעַרְבִית. וְאוּלַי נָפַח אַחַר הָיָה לָהֶם כְּסוּף שֶׁהָיָה בְּתוֹכוֹ גַּם כֵּן סִפּוּר מַכַּת בְּכוֹרוֹת. וְגַם מִירוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת פֶּרֶק א' הֲלָכָה ו' מִשְּׁמַע קְצָת דְּהוּא רַק לְכַתְּחִלָּה. עַיֵּן שָׁם. וְצָרִיךְ עִיּוּן לְמַעֲשֶׂה].

(14)
יכין מאוזנים שם

ול"ע דלכאורה
איפכא מסתברא, דקרי"ס שהיתה גמר
והשלמה ליצי"מ תהיה חמורה ממכת בכורות
שלא היתה אלא פרט מן היציאה, ול"ע.

Scanned by CamScanner

(15) שוק שבע בתו' חלק ו' סימן רב בוספות
סימן ס"ז ס' ו"ש בסימן ר"ד

סימן ס"ז בהגהות רעק"א הביא בשם מדרש שמות רבה דאם לא הזכיר מכת בכורות באמת ויציב לא יצא י"ח, וכיון בתשר סי' ר"ד מה שהקשינו כלו דבמדרש כתוב להיפך. וכעת נראה דע"ם יש ברמק"א ולריך להוסיף דאם לא הזכיר מכת בכורות יצא ואם לא הזכיר יל"מ לא יצא שנאמר למען תזכור וכו',

(16) הגשר מביא שו' מ' קפ"ו-קד

על גאולתנו ועל פדות נפשנו. הנה אמר הגר"ח דחלוקה גאולה מפדיון בעיקרה וביסודה, דלשון גאולה מצאנו לגבי שדה אחוזה דחוזר ביובל כדכתיב גאולה תהיה לו, והיינו דלשון גאולה הוא לשון של העברת רשות בעלמא, משא"כ לשון פדיה מצאנו גבי פדיון מע"ש ופדיון הקדש, והיינו דלשון פדיה הוא חלות בחפצא דבעצמותה נשתנה בה דמקודם היתה הקדש ועכשיו היא חולין. והנה בעבדות ישנם ב' דברים, א' דין עבדות שהוא עבד בעצם אע"פ שאינו עובד ומ"מ הרי עבד, ועוד שעובד במציאות ולזה לא צריך שיהיה לו דין עבד. וביציאת מצרים הרי היו ב' הדברים, א' עצם זה שהקב"ה הוציאנו שלא נעבוד לפרעה בפועל, ועוד שביציאת מצרים נאמר עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, ודרשו ולא עבדים לעבדים, דנאמר בזה דכלל ישראל בעצמותם נעשו לבני חורין שאינם יכולים עוד להיות עבדים בחפצא. וזהו מה שאומרים בתפילה ממצרים גאלתנו, הכוונה שאין אנו עובדים עוד לפרעה דע"ז שייך לשון גאולה, ומבית עבדים פדיתנו, היינו דחל עלינו שם בני חורין ובעצם החפצא נפדינו מדין עבד. וראיה לזה מילקוט פ' בא (סי' ר"ח) שאמר משה לפרעה אמור הרי אתם ברשותכם הרי אתם עבדיו של הקב"ה, התחיל פרעה צווח לשעבר הייתם עבדי, ומדאמר משה לפרעה שישחררם ע"כ דהיה להם דין עבדים בעצמותם, ע"כ מהגר"ח.

ולפי זה יש לבאר מה שאומרים בהגדה הוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה, וכן מה שאומרים ונודה לך על גאולתנו ועל פדות נפשנו, שהם מכוונים לשני הדברים הנ"ל. וזהו גם מה שאנו אומרים בברכת המזון ועל שהוצאתנו ה' א' מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, דהיציאה מארץ מצרים היא עצם זה שאין אנו עובדים ופדיתנו מבית עבדים היינו זה דבעצמיותנו נפדינו ונעשינו בני חורין בחפצא. וע' במס' קדושין (כב:) שאמרו: מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו ערים במצרים וכו' ואמרתי כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחרות, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם, ע"כ. הרי דביצי"מ נשתחררו בעצם מדין עבד, וכמו שנתבאר. (הגרי"ז, כתבי תלמידים)

(17) רמב"ם יב:ו

ו וְהַנָּבִיא הַהוּא אוֹ חֹלֵם
הַחֲלוֹם הַהוּא יוּמָת כִּי דִבֶּר־סָרָה עַל־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם | מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפֹּדְךָ מִבֵּית עֲבָדִים לְהַדִּיחֲךָ מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בָּהּ וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: ס

(18) אברבנאל שם

כמוליה לחכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים. כב' גאולות היה ביציאת מצרים אחד בגילה והוא לחחלתה דגאולה שאמר משה לפרעה בגילה אם תרצה לפטור מיד מן המכות אמור לנו בני חורין אחם. ולמחרת בעצם היום יצאו ממצרים ביד רמה. ועל גאולה זאת היה פדיון של הבכורות כמ"ש כל בכוריהם הרגת ובכורך נגאלת. וגאולה של יום הוא ביד רמה בחזקה לכך אמר המוליה לחכם ממצרים והוא ביום הכו המוליה בעל

כרחם. והפדך. הוא גאולה לילה שנחמו פדיון. וכן נאמר ביפעיה בקול קורא ידי מפדות ואם אין בי כח להציל. ידי מפדות. הוא גאולה בע"י פדיון כמו בטרדכי בניחן כמו תחחיו. ובמצרים ניחנו בכוריהם החת בכורי ישראל. לכך אמר לשון פדיון. ואם אין בי כח. הוא גאולה בלי פדיון. והוא ביד חזקה.

(19) ישעיהו מג:ג

נ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
מוֹשִׁיעֶךָ נָתַתִּי כָפְרְךָ מִצְרַיִם כּוּשׁ
וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ:

(20) רש"י שם

(ג) **נתתי כפרך מצרים.** והם היו לך לפדיון שבכוריהם ממו ואתה בני בכורי נגלת והייתם חייבים כליה כמו שנאמר (בחזקאל כ) ואומר לשפוך חמתי עליהם באף מצרים:

(21) יבין אמונים שם

יישוב מה שחייבו להזכיר מכת בכורות בזכירת יצי"מ

ז] לפי"ז נראה לבאר מדוע חייבו חכמים להזכיר מכת בכורות בזכירת יצי"מ, כי לא היתה מכת בכורות פרט בעלמא ביצי"מ, אלא מכת בכורות היתה שלב בפני עצמו ביצי"מ, כי כדי להיגאל ממצרים הוצרכו ישראל לב' ענינים גאולה ממצרים ופדיון מבית עבדים, וזה נתקיים ע"י יצי"מ ומכת בכורות, ולכן חייבו להזכיר ב' שלבי הגאולה גאולה ופדיון.

יישוב קושיית המשנ"ב מהגמ' דף י"ד ע"ב

ט] לפי"ז נראה לישב קושיית המשנה ברורה מהגמ' בדף י"ד, שאמרו 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית בנו נסים וגבורות על הים וברבו לך' ויצאו ידי חובתם, והקשה המשנ"ב הרי לא הזכירו מכת בכורות, אמנם לפי דרכנו לק"מ, דשפיר הזכירו מכת בכורות במה שאמרו 'ופדיתנו מבית עבדים', שהרי זהו יסוד דינא דהזכרת מכת בכורות, שענינה להזכיר חלק הפדיון מבית עבדים שנעשה ע"י מכת בכורות, ולכך סגי במה שהזכירו 'ופדיתנו מבית עבדים' אף שלא הזכירו גוף המכה של מכת בכורות, וכמשנ"ת.

Scanned by CamScanner